

Обобщен доклад от консултациите със заинтересованите страни за предложението за мярка за подпомагане

(Етап 2)

Съдържание

Дефиниции.....	2
I. КАРТА НА КОНСУЛТАЦИИТЕ	4
II. ОБОБЩЕНИЕ НА НАХОДКИТЕ	7
III. ТЕМАТИЧНИ ПРИОРИТЕТИ И ОБЛАСТИ НА ИНТЕРВЕНЦИЯ	10
IV. ПРИОРИТЕТНИ ИНСТРУМЕНТИ ЗА ПОДКРЕПА.....	14
V. ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПАРТНЬОРСТВА.....	15
VI. ОГРАНИЧЕНИЯ И ВЪЗМОЖНОСТИ НА СРЕДАТА	17
VII. РИСКОВЕ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА.....	18

Дефиниции

Организации на гражданското общество, НПО	Организации на гражданското общество, регистрирани в Агенцията по вписванията: (а) юридически лица с нестопанска цел, регистрирани по реда на Закона за юридическите лица с нестопанска цел; (б) читалища, регистрирани по реда на Закона за народните читалища.
Донорски организации	Граждански организации с опит в отпускането на безвъзмездни средства през последните три години на обща стойност над 50 000 лв. на поне десет различни бенефициенти.
Заинтересовани страни	Заинтересовани страни в сферата на гражданското общество са индивидуални представители или организации, които имат интерес към организациите на гражданското общество и техните дейности. Те включват пряко ангажирани лица, като членове на управителните органи, бенефициенти и донори, както и непряко ангажирани лица, като медии или местни общности. Национални и местни институции.
Консултация	Процесът на гражданска ангажираност, включващ събиране на информация, данни и обратна връзка чрез подхода "отгоре-надолу", както и "отдолу-нагоре".
Мрежи	Официални и неофициални коалиции на граждански организации с членска маса.
Общност	Група от взаимодействащи си хора, които живеят на едно място. Общността ¹ е едновременно условие и резултат от участието. То създава "чувство за общност", което от психологическа гледна точка изисква: <ul style="list-style-type: none">- членство,- влияние,- интегриране и задоволяване на потребностите, и- споделена емоционална връзка.
Организации и движения на местно ниво	Организации или движения, които: <ul style="list-style-type: none">- имат годишен бюджет до 50 000 лв. или екип от не повече от една щатна бройка, които осъществяват дейностите си извън София,- работят с уязвими групи (например, малцинства, ЛГБТИК, бежанци, жертви на насилие, основано на пола, домашно насилие и други),

¹ [Инструментариум за гражданско участие](#), Център за експертиза на доброто управление, Съвет на Европа, април 2020 г.

-
- са неформални групи от активни лица, ангажирани с граждански дейности: лица, които упражняват колективни действия на местно равнище за осъществяване на промени на местно, регионално, национално или международно равнище.

I. КАРТА НА КОНСУЛТАЦИИТЕ

Балканският институт по труда и социалната политика (БИТСП) и Българският център за нестопанско право (БЦНП) проведоха консултации със заинтересованите страни във връзка с разработването на консолидирано Предложение за мярка за подкрепа (ПМП) за втория етап на одобрение от Швейцарската агенция за развитие и сътрудничество.

Целите на консултациите бяха:

- Усъвършенстване на ПМП чрез включване на мнението на организациите на гражданското общество и заинтересованите страни относно предложените теми, обхват, целеви групи, структура и процес за отпускане на подкрепа.
- Събиране на мнението на организациите на гражданското общество и техните мрежи относно възможностите за консолидация и формиране на коалиции за укрепване на гражданското пространство.
- Събиране на обратна връзка от потенциални изпълнители на водещи проекти относно предложените области и дейности за трите стратегически проекти.
- Определяне на нуждите за изграждане на капацитет сред гражданските организации и проучване на възможностите за използване на швейцарски опит.
- Събиране на обратна връзка относно предизвикателствата пред организациите на гражданското общество, заплахите, които стоят пред сектора, и проучване на възможностите за развитие и потенциални съюзници.
- Събиране на препоръки за практическото прилагане на Механизма за гражданска ангажираност и прозрачност 2024-2029.

Консултациите със заинтересованите страни се проведоха в периода между 25 април и 20 май 2024 г. и използваха няколко допълващи се инструменти за събиране на количествени и качествени данни. Индивидуалните интервюта със заинтересованите страни добавиха контекст и нюанс към количествените данни. Консултациите се проведоха чрез:

- **Онлайн анкета за организации на гражданското общество и граждански активисти:** Онлайн анкетата с 30 въпроса беше разпространена сред повече от 4100 човека и допълнително оповестена в [NGObg.info](https://ngobg.info).
- **Онлайн анкета за общини:** Анкетата беше публикувана [в интернет страницата на Националното сдружение на общините в Република България](#). Отделно тя беше изпратена до 25 общини и регионални сдружения на общини.
- **Индивидуални интервюта с представители на организации на гражданското общество и публичните власти:** Интервютата бяха проведени с избрани граждански организации в различни географски райони, активни в различни тематични области и с различна големина. Също така бяха проведени интервюта с избрани публични власти.
- **Консултативни срещи с потенциални изпълнители на трите стратегически (водещи) проекта:** Три консултативни срещи с трите групи потенциални изпълнители на стратегическите проекти, в които участваха 27 участници от 26 граждански организации.
- **Фокус група:** Във фокус групата взеха участие 18 представители на гражданското общество. Подборът включи организации с разнообразен тематичен и географски обхват, работа с различни уязвими групи, баланс между половете, местоположение (голям/среден/малък град или село), големина на организацията. Представените тематични области включиха: биоразнообразие, права на човека, наблюдение на избори, гражданска активност, деца, младежка активност, жени, роми, бежанци, ЛГБТИК, увреждания, доброволческа дейност, медии и добро управление.

- **Уебинар** на 17 май 2024 г.²

Консултациите със заинтересованите страни дадоха общо 238 отговора за различните инструменти:³

- 165 отговора в анкетата за организации на гражданското общество и активисти;
- 17 отговора от общини;
- 9 индивидуални интервюта с представители граждански организации;
- 2 интервюта с представители на публични органи;
- 27 участници в 3 консултативни срещи с потенциални изпълнители на стратегическите проекти;
- 18 участници във фокус групата с представители на граждански организации.

Първият етап от консултациите включи онлайн анкета сред представители на гражданското общество и активисти. Анкетата беше структурирана в четири раздела:

- Обща информация за респондентите (място на изпълнение на дейността и тематичен обхват, годишен бюджет, опит в оценката на въздействието на дейностите).
- Подреждане по важност на предложените теми на инструментите за подкрепа, включително на нуждите от изграждане на организационен капацитет.
- Инструменти за финансова устойчивост на организациите, които респондентите използват в момента.
- Идентифициране на предизвикателствата пред сектора и потенциални съюзници в дейността.

В онлайн анкетата взеха участие представители на гражданското общество и активисти от 25 от 28-те области в страната.⁴ Повече от половината респонденти (51%) бяха регистрирани в София-град, а останалите бяха от други области в България, пропорционално според големината на основния град. По отношение на географския обхват на дейностите 27% от респондентите съобщават, че са активни на местно ниво, 23% - на регионално ниво, а 32% - на национално ниво. По-малко от една пета (18%) съобщават, че извършват дейности на международно равнище.

По-голямата част от анкетираните са регистрирани като сдружения (62%) или фондации (31%), 5% работят като читалища, а 2% са граждански активисти.

Що се отнася до тематичния обхват на дейностите, респондентите са най-активни в областите на: социално включване, интеграция, права на човека, здравеопазване, гражданско участие и добро управление, опазване на природата и биоразнообразие, свободни медии и прозрачност, гражданско образование, образование и култура.

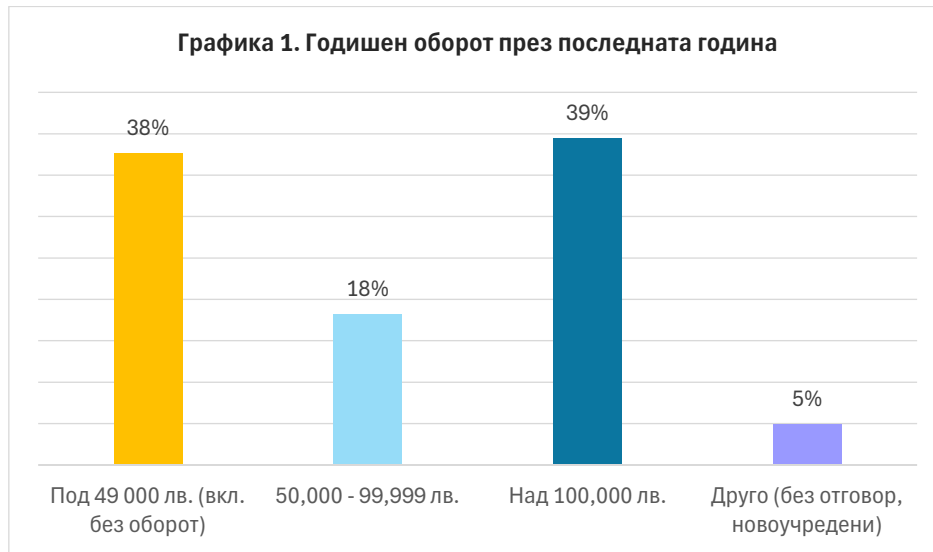
Около 38% от всички анкетираните отчитат годишен оборот за последната година под 50 000 лева (този дял включва и тези без оборот), 18% имат оборот между 50 000 и 99 999 лева, а 39%

² Уебинарът беше обявен публично на 10 май 2024 г. чрез [специален видеоклип](#), изготвен от консорциума и Швейцарския офис за сътрудничество и разпространен чрез интернет сайтовете и социалните медии на партньорите.

³ Анкетите бяха отворени за попълване до 20 май 2024 г. включително.

⁴ От три области - Разград, Сливен и Ямбол - не се получиха отговори в анкетата. По тази причина бяха проведени целеви дълбочинни интервюта с представители на гражданското общество в непредставените области Сливен и Разград. Този подход ефективно разшири географския обхват до 27 от 28-те области в страната.

отчитат годишен оборот над 100 000 лева. Пет процента от анкетираниите са новоучредени организации на гражданското общество или не са предоставили отговор.

Данните от анкетата сред гражданския сектор разкриват съществени географски различия в разпределението на организациите на гражданското общество с годишен оборот над 100 000 лв. Най-големите организации, тези с най-голям достъп до финансови ресурси, са базирани предимно в София, където са регистрирани 60% от организациите с най-висок годишен оборот. На далечно второ място се нарежда Варна с 6,15% от всички анкетирани.

Консултациите за втората линия на финансиране в рамките на Механизма за гражданска ангажираност и прозрачност – стратегическите проекти - бяха осъществени чрез лични консултативни срещи с избрани предварително идентифицирани групи от граждански организации и интервюта с мениджърския персонал на гражданските организации.⁵ Всяка от консултативните срещи беше с продължителност от около 1,5 часа и беше модерирана съвместно от БИТСП и БЦНП. Общо 27 участници от 26 граждански организации взеха участие в консултациите, обхващащи трите предложени стратегически (водещи) проекти:

- **Стратегически проект "Управление на природните ресурси и биоразнообразието":** В дискусиата взеха участие девет участници от екологични организации (членове на коалицията "За да остане природа в България").
- **Стратегически проект „Стратегизиране на гражданското пространство“:** В дискусиата взеха участие 14 участници. Срещата събра разнообразна група от организации, както формални, така и неформални мрежи на граждански организации с национален и международен обхват, активни в сферата на: права на човека, права на етническите малцинства, правата на детето, дарители, доброволчество, ЛГБТИ+, гражданско участие, младежко участие, независими медии, борба с корупцията, свободен обмен на информация.
- **Стратегически проект „Растеж на всяка инициатива“:** 4 местни донори, в т.ч. програмни оператори на публично финансиране, взеха участие в дискусиата и предоставиха обратна връзка въз основа на дългогодишния си опит на национално,

⁵ Срещите се проведоха в три отделни сесии в София на 15 май 2024 г. На всички срещи присъстваха представители на Консорциума (Надя Шабани и Йордан Димитров модерираха дискусиите; Десислава Симеонова и Вера Велева водеха протоколите). Консултациите не бяха записвани, а обсъжданията се ръководеха от принципа на поверителност на източника на информация, за да се насърчи откритостта и споделянето на информация чрез осигуряване на анонимност на участниците. Водеха се само записки.

регионално или местно равнище, вкл. предоставяне на финансиране за подкрепа на уязвими групи.

II. ОБОБЩЕНИЕ НА НАХОДКИТЕ

Очакванията на сектора

Големият интерес към консултациите показва сериозните очаквания към Швейцарско-българския инструмент за гражданска ангажираност и прозрачност. Консултациите потвърдиха някои от предположенията в първоначалното предложение, а също така помогнаха да се очертаят по-добре детайлите по бъдещите процедури за отпускане на безвъзмездни средства и сключване на договори. Процесът на консултации беше важен и за проучване на потенциала на стратегическите проекти, по-специално тяхната тематична насоченост, възможни изпълнители и лидерски потенциал.

Основният извод за средата, в която работят гражданските организации, е, че въпреки разочарованието от намаляващия интензитет на гражданското участие и социално-политическите фактори, които влияят на гражданското пространство, организациите се нуждаят от възможности и финансова подкрепа, за да участват по-активно в процесите на вземане на решения. Те се възприемат като ключови фактори, способни да повдигат важни обществени въпроси и да ангажират хората в процеса на разработване и приемане на различни политики.

Що се отнася до тематичните сфери на интерес, анкетиранияте отбелязват различни интереси, с особен фокус върху **финансова устойчивост на гражданските организации (69%), гражданска ангажираност и участие (68%) и гражданско образование (60%).** **Стратегическото развитие на гражданския сектор** се очертава като първият най-важен инструмент за развитието на сектора (според 66% от анкетиранияте).

В областта на опазването на околната среда има ясна необходимост от постигане на консенсус, който да балансира политиките за увеличаване на защитените територии с тези, които насърчават развитието на бизнеса. Гражданските организации се възприемат като ключови участници във разработването на програмите за устойчиво развитие. Възможностите за постигане на тази цел включват ангажиране на обществеността в различни практики на участие (като мониторинг и защита на права), провеждане на кампании за мобилизация на общността и изграждане на междусекторни партньорства, включително с бизнеса.

Сериозен проблем е, че политиките се прокарват без реално обсъждане и без ясни комуникационни кампании. Изключително важно е местните общности да участват в дебатите по важни обществени въпроси, а решенията да се обсъждат и да бъдат ясно комуникирани. Гражданските организации разполагат с огромен потенциал да помагат на местните общности и различните заинтересовани страни и за допринесат за информираното обсъждане на проблеми. Освен това гражданските организации се нуждаят от трансформационна

Проектът приключва и не знаеш как да продължиш работа... Основният персонал не трябва да е нает по проекти. Защото когато това е така, организацията загива заедно с проекта.

Интервю с представител на гражданска организация, май 2024 г.

комуникация, която да ангажира хората и другите участници в общността да насърчават и защитават общия дневен ред.

Гражданското образование се превърна в най-новата тенденция в работата на гражданските организации като служи като инструмент за включване на различни групи в дискусия и практикуване на демократични инструменти и практики. Гражданските организации виждат в това възможност да компенсират липсата на институционален ангажимент към гражданското образование в България и да експериментират с различни форми на гражданска активност. Макар на местно ниво да съществуват различни програми, е спорно доколко те са наистина достъпни - т.е. дали тези дейности се провеждат от по-големи организации или успяват да достигнат до местни групи и труднодостъпни общности.

Значителна част от гражданските организации разполагат с по-малки бюджети и имат очаквания, че Швейцарско-българският механизъм ще ги подкрепи финансово. Те се занимават предимно с местни проблеми, като само няколко от тях се занимават с по-широки, универсални въпроси, свързани с демократичните ценности, като защита на правата на човека, върховенство на закона, борба с корупцията и медийна грамотност. Тези организации имат сериозни очаквания по отношение на разработването на стратегии и съвместната работа, изграждането на мрежи и споделянето на ресурси. Обикновено те действат на регионално равнище и за да бъдат привлечени към националните проблеми, е необходимо първо да се обърне внимание на регионалните въпроси и подходи. Най-голямото предизвикателство за тях обаче остава финансовата устойчивост, като над 80% от тях я посочват като основен проблем. За тези по-малки организации оцеляването е от първостепенно значение. Всъщност подкрепата за финансовото планиране на организациите е класирана като инструмент на първо място за организационно развитие от респондентите в проучването на гражданските организации.

По-големите граждански организации са по-ориентирани към инструментите за изграждане на организационен капацитет, тъй като осъзнават, че само получаване на пари не е достатъчно. Разнообразието на нуждите на организациите води до два основни извода: 1. Трябва да има различна подкрепа за различните организации, 2. Инвестициите в организационното развитие на гражданските организации не трябва да се зачеркват като интервенция.

Що се отнася до инструментите за финансова устойчивост, като например набиране на средства от индивидуални или корпоративни дарители и развитие на стопанска дейност, само половината от организациите ги използват, което показва значителен потенциал за работа и растеж в тази посока. По-големите организации са склонни да използват тези инструменти в по-голяма степен. Ключовите нужди от капацитет са свързани с цифровизацията и използването на съвременни технологии, особено инструменти, базирани на изкуствен интелект, които могат да намалят административната тежест и да подобрят ефективността. Липсата на умения и ресурси за използване на съвременни технологии е сериозен дългосрочен риск, който потенциално може да намали конкурентните им възможности в сравнение с предприятията и другите социални участници.

Заплахите са много сериозни, но гражданските организации не разполагат с инструменти за справяне с тях... Тук, в град Х., и в други малки градове, колегите се страхуват и не искат да влизат в конфликти.

Интервю с представител на гражданска организация, май 2024 г.

Секторът е силно феминизиран и застаряващ, което подчертава необходимостта от интервенции, насочени към привличане и задържане на по-млади членове на екипа и решаване на проблеми като прегарянето на служителите.

Очаквания на държавните институции и общините

Представителите на правителството имат силни очаквания за лидерство по общите теми за сектора. Тези очаквания включват:

- Разработване на механизъм за финансиране на подкрепата за граждански организации
- Насърчаване на кампании за насърчаване на доброволчеството
- Разработване на стандарти за защита на правата на човека

Всички изследвани общини в страната съобщават за съществуващи начини на сътрудничество с гражданските организации.⁶ Сътрудничеството между местните власти и НПО е често срещана практика в цялата страна, като всички респонденти съобщават за някаква форма на сътрудничество с гражданските организации през последните три години. Съобщените резултати от това сътрудничество обаче са разнопосочни, като почти една трета от респондентите не могат да посочат никакво положително въздействие от партньорството си с организациите (29%). Въпреки това всички респонденти посочват, че гражданските организации могат да играят решаваща роля за решаване на местните проблеми, което подчертава потенциала за сътрудничество между гражданските организации и общините в рамките на настоящия Механизъм.

Някои от отчетените добри практики в сътрудничеството между НПО и местните власти включват:

- Участие в обществени дискусии, подпомагане на граждански инициативи и създаване на консултативни съвети.
- Предоставяне на обучения и изпълнение на инициативи, свързани с устойчивото управление на природните ресурси и опазването на природата
- Сътрудничество за решаване на социални проблеми, работа с уязвими групи, по-специално с ромската общност.
- Организиране на различни информационни и образователни кампании както за уязвимите групи, така и за широката общественост.

Основни заплахи за сектора

Сред основните заплахи за сектора трябва да се отбележи значителната разлика между възможностите на големите организации, които са базирани предимно в София, и тези, които се намират извън столицата. По-малките организации са изправени пред изключителен натиск да решават различни проблеми на местната общност, като често служат като последна инстанция за подкрепа на хората, особено на уязвимите групи. Подходяща насока за

Ситуацията е много по-различна от тази през 2004 г., когато имахме 80 служители. В днешно време младите хора искат заплати и сигурност и не можеш да ги задържиш само с работа за каузи.

Интервю с представител на гражданска организация, май 2024 г.

⁶ Общините респонденти представляват различни по големина населени места (от под 10 000 до над 100 000 жители) и географски местоположения в страната.

развитие би включвала насърчаване на партньорствата и работата в мрежа между по-големите организации с цел обмен на знания, опит, техники и поуки за растеж. В замяна на това включването на по-малките организации в регионални и национални въпроси и дебати би било полезно за интегриране на местната перспектива.

Преобладаващото мнозинство от анкетиранияте определиха като две основни заплахи за сектора на гражданското общество хроничния недостиг на средства и кампаниите за очерняне на гражданския сектор. Респондентите посочват влошаваща се динамика на реториката срещу гражданския сектор и разширяване на кръга от организации, които са обект на атаки. Докато преди десет години нападенията са били насочени срещу и са засягали предимно ромски организации, понастоящем кръгът от мишени се е разширил и включва организации за защита на правата на децата, организации за борба с домашното насилие, ЛГБТИК и др. След атаката през 2018 г. срещу ратификацията на Истанбулската конвенция и Стратегията за детето и последвалата клеветническа кампания срещу организациите, които се застъпват за тези проблеми, някои организации съобщават, че са били принудени да променят имената си или изобщо да се въздържат от използването на "непопулярни" думи в имената на организациите си.⁷

Друг проблем, който засяга по-малките организации, е, че финансовите ограничения оказват влияние върху изпълнението на мисията. Липсата на финансиране принуждава организациите да променят фокуса си, за да оцелеят, което подкопава ефективността им и води до пренебрегване на важни области, които са от основно значение за мисията. Нередовното, недостатъчно и непредсказуемо финансиране възпрепятства способността на сектора да функционира ефективно, като подчертава системния проблем, при който гражданските организации не могат да разчитат на постоянна и дългосрочна подкрепа.

III. ТЕМАТИЧНИ ПРИОРИТЕТИ И ОБЛАСТИ НА ИНТЕРВЕНЦИЯ

Общи заключения

Двете най-важни теми, които излизат на преден план при консултациите с гражданските организации, са финансовата устойчивост - 68,5% (отнася се за финансовата устойчивост на организациите, а не за реализираните инициативи) **и гражданската ангажираност и участие (67,9 %**, особено сред малките организации, които са отворени за прилагане на нови инструменти, включително цифрови). По-малките граждански организации приоритизират финансовата устойчивост (над 80% от малките организации съобщават, че са изправени пред значителна финансова несигурност). По-големите организации приоритизират организационния капацитет, като признават, че устойчивостта изисква нещо повече от финансова подкрепа. Заключение: 1. Необходимо е да има възможност за различни направления за различните организации, 2. Инвестициите в организационно развитие винаги трябва да бъдат съпътстват всякакви други интервенции.

Следващите две области по важност са **стратегическото развитие на сектора (66%) и гражданското образование (60%)**, като по-малките организации виждат стратегическото развитие в прилагането на местни инициативи и регионални перспективи.

Повече от половината граждански организации нямат опит в развиване на стопанска дейност, свързана с мисията на организацията (52%), или в набирането на средства от индивидуални или корпоративни донори (50%), което показва нисък капацитет за

⁷ Отговори по време на дискусия във фокус група с граждански организации, 17.05.2024 г., и консултации със заинтересованите страни за стратегическите проекти, 15.05.2024 г.

устойчивост и висока зависимост от проектно финансиране. Голяма част от отговорилите граждански организации не осъществяват стопанска дейност и фондонабиране от индивидуални дарители. По-големите граждански организации демонстрират по-голям опит в този вид дейности, което ясно подчертава значението на този механизъм за укрепване на финансовото здраве и организационната устойчивост. Освен всичко друго, този инструмент е ефективен начин да се противодейства на общия стереотип, че организациите на гражданското общество се издържат само от донори.

Консултации с потенциални изпълнители на стратегически проекти

- **Стратегически проект за управление на природните ресурси и биоразнообразието**

Гражданските организации, ангажирани с опазването на околната среда, са изправени пред сериозни предизвикателства. От една страна, напредъкът по споразумението за климата е ограничен. Налице е напрежение между политиките за разширяване на защитените територии и усилията за икономическо развитие, особено в по-слабо развитите райони. Въпреки наличието на добро законодателство, ефективното му прилагане продължава да бъде сериозен проблем, което задълбочава този важен обществен въпрос и води до фрагментиране на обществото. Управлението на земеделските земи също представлява голямо предизвикателство, включително използването им за изграждане на соларни паркове. Голямо предизвикателство е начинът на управление на земеделските земи без ясни ангажименти за "зелена сделка". От друга страна, екологичните организации се сблъскват със същите проблеми, характерни и за останалите граждански организации в България: хронично недофинансиране, ограничени възможности за гражданско участие и целенасочени атаки срещу тяхната дейност. Допълнителна трудност представляват и стратегическите съдебни дела срещу участието на обществеността (т.нар. „дела-шамари“ или SLAPP), които още повече затрудняват работата.

Този проект е стратегически, защото засяга въпрос от ключово значение за цялото общество - опазването на природата. Съживяването на гражданското участие и ангажираност ще окаже въздействие не само върху екологичните организации, но и върху по-широката тема за значението на гражданското участие. Екологичните организации виждат своята роля като посредници, които да създадат среда за местни дискусии, дебати, изследвания и задълбочени обсъждания.

[Важно е] да полагаме усилия да показваме... какво правим на практика, за да могат хората да видят върху какво работим.

Важно е този стратегически проект да включва:

- **Застъпничество.** Дейности по застъпничество, включително правно застъпничество, институционални/програмни дейности, които трудно могат да бъдат прогнозирани и е трудно да бъдат планирани предварително. Това е особено важно с оглед на запазването на функциите на гражданските организации като "куче-пазач". Организациите притежават специфичен експертен опит, който иначе ще бъде загубен.
- **Работа с граждани.** Гражданите са активни и тази енергия е автентична гражданска ангажираност, която трябва да се стимулира. Гражданите са най-силната енергия за промяна и реакция и работата с тях изисква постоянна работа с местните общности. Такива дейности изискват разходи за експерти, разходи за пътувания в страната, включително за дейности на терен.
- **Комуникационна стратегия.** Обща информация за въздействието върху климата, включително за конкретните последици за хората. Изключително важно е да се представи значението на различните екосистеми за живота на хората по структуриран, конкретен начин; има нужда от разходи за научни изследвания.
- **Регионални интервенции от национално значение,** включително промяна на законодателната рамка (много закони са непълни по отношение на нововъзникващите предизвикателства, като развитие на туризма, фотоволтаични системи и др.).

Подобен стратегически проект ще помогне на [коалицията "За природата"](#) да продължи и да консолидира дейностите си. Коалицията работи от 2006 г. насам, но досега няма стратегически план. Очакванията са за целия сектор да се провеждат общи дейности като анкети, проучвания и комуникационни кампании, които засягат всички.

- **Стратегически проект за стратегиране на гражданското пространство**

Секторът е изправен пред нерешени проблеми, като например създаването на по-благоприятна среда за дарителство и доброволчество. От една страна, се наблюдава спад в енергията на гражданските организации, което поставя под въпрос тяхната роля и значение като говорители на хората и застъпници на техните проблеми и интереси. От друга страна, има разбиране, че малките граждански организации и хората очакват да бъдат представени при търсенето на отговорност от държавата, като малките организации в преобладаващата си част очакват общо и споделено ръководство.

Консултациите със заинтересованите страни ясно показват необходимостта от стратегическо планиране на сектора чрез ангажиране на мрежи и мобилизиране и подкрепа на организациите на местно равнище. Тази стратегия следва да включва два елемента: 1. Разглеждане на местни въпроси и проблеми, важни за местните общности, за да се създаде доверие, което да послужи като отправна точка за регионална перспектива. 2. Включване на силен комуникационен елемент, който има трансформационен характер и повишава видимостта на организациите като говорители на хората.

Този подход ще даде повече гаранции за демократизиране на общностите чрез реално упражняване на демократичните инструменти, ще подкрепи децентрализацията като ключов инструмент на отвореното управление и ще увеличи имунитета срещу дезинформацията и пропагандата.

Имаме комуникационни дефицити, за да обясним на хората какво представляват правата. Трябва да обясняваме по-ясно какво правим.

Интервю с представител на гражданска организация, май 2024 г.

Обществото е уплашено, в хората има сериозен страх, съчетан с предразсъдъци, които дават основа за пропаганда. Трябва да успокояваме хората отново и отново и да го правим на място. Можем и си струва да променим общественото възприятие за ролята и мястото на гражданските организации в обществото.

Хората искат да получат конкретен етичен отговор на конкретен проблем.

Сериозен комуникационен риск е липсата на свободни медии, които да предоставят информация по различни теми, засягащи проблемите на местната общност. Необходимо е да се подкрепят хората и да им се предоставя информация, основана на доказателства, за да могат да вземат информирани решения и да ги съобщават ефективно.

Хората, които нямат представа какво правят гражданските организации, получават своите анти-НПО нагласи от медийни публикации. По-добрата комуникация [за това, което правим] е най-добрият отговор на негативните нагласи.

Въпросът за ролята и значението на Съвета за развитие на гражданското общество и липсата на нова стратегия за гражданското общество бяха определени като предизвикателство пред гражданското участие, и то не само по отношение на този съвет.⁸ Държавата изпитва затруднения да работи ефективно с гражданските организации, особено на национално равнище (това също беше много ясно видно от проучването).

Този проект трябва да има за цел да възроги формите на гражданско участие, включително в обществените съвети.

Интервю с представител на гражданска организация, май 2024 г.

- **Стратегически проект „Растеж на всяка инициатива“**

Един от неотложните въпроси, които трябва да се решат, е разширяването на участието в гражданските процеси, дискусии и действия, което включва и осигуряването на достъп до ресурси за изпълнение. Предлагаият подход е да се подкрепят по-малките организации на местно ниво и неформалните групи, които могат да насърчават гражданската активност. Въпреки че съществуват програми за инициативи на местно равнище, съществува несигурност относно техния обхват и ефективност при подпомагането на тези движения да се разраснат и да постигнат устойчивост.

Проучването показва, че гражданското образование е ключов инструмент за приобщаване на различни групи от населението към демократичните либерални ценности. Над 92% от участниците в проучването на гражданските организации считат темата за гражданското образование за основен приоритет за финансиране в рамките на CETF,⁹ на второ място след гражданското участие и ангажираност (95%, комбинирани отговори). Гражданското образование служи като инструмент за убеждаване, който позволява на хората да разберат значението и важността на гражданското участие чрез практически опит. Инициативите, насочени към насърчаване на гражданската активност, изискват подкрепа за изграждане на знания и умения чрез практическо обучение. Изграждането на умения на

⁸ Друг пример е Националният съвет за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси към Министерския съвет.

⁹ Комбинирани отговори "много важно" и "важно".

общностно ниво е от съществено значение за тези инициативи, за да могат хората да се включат в граждански действия.

Възможните тематични интервенции за гражданско образование включват:

- Възможности за гражданска активност за учениците от средните училища с акцент върху местното развитие.
- Примери за неформални граждански групи, които трябва да бъдат включени и които понастоящем не са добре обхванати от програмите.
- Труднодостъпни групи: ромски жени, особено в контекста на домашното насилие, включително мюсюлмански и евангелски жени. Млади жени.
- Родители на деца с увреждания, слаб организационен капацитет, особено когато са самотни родители.

Придържане към демократичните принципи от страна на получателите на безвъзмездни средства в рамките на механизмите за подкрепа на CETF

Важен въпрос, който възникна по време на дискусиите, е, че в инструментите за подкрепа трябва да се спазват демократичните принципи и ценности. Понастоящем се наблюдава нарастване на броя на гражданските движения, но не всички те са демократични. Препоръката, направена от участниците в третата консултативна среща, бе свързана с включването на конкретно изискване проектите, които получават финансиране по линия на Механизма за гражданска ангажираност и прозрачност 2024-2029, да не противоречат на общите ценности в областта на демокрацията, правата на човека и върховенството на закона.

IV. ПРИОРИТЕТНИ ИНСТРУМЕНТИ ЗА ПОДКРЕПА

Приоритетните инструменти за подкрепа, които се очертават вследствие на консултациите със заинтересованите страни, разкриват разнообразните нужди на сектора. Важна препоръка беше да се осигури балансирано географско разпределение в цялата страна. Респондентите очакват да видят:

Разполагаме с много малко персонал. Всичко се върши от двамата служители - и това е в допълнение към социалното предприятие, което ръководим и което отнема 80% от времето ни.

Интервю с представител на гражданска организация, май 2024 г.

- Организационно развитие на гражданските организации, набиране на средства, цифровизация.
- Възможност за обмен на мнения по темите за гражданското участие и събитията с много хора.
- Инструменти за подкрепа на тези, които са подложени на атаки, и инструменти в подкрепа на превенцията на прегарянето сред служителите на гражданските организации и др.¹⁰
- Подкрепа за специфичен експертен опит, включително фонд за правно застъпничество; наличие на финансиране за изследвания на околната среда, които да се ползват за аргументация и подкрепа на дейностите с данни.
- Мини-грантове - до 1000 лв.

¹⁰ Забележително е, че един млад служител на гражданска организация е бил готов да напусне след 4 години работа в организацията, като се е позовал на разочарование и прегаряне.

- Инструменти за насърчаване на партньорствата.
- По-голям дял на непреките разходи - до 25% непреки разходи.

Важен приоритет за анкетиранияте е да увеличат и укрепят връзките с групите, които те представляват. Те виждат в това оздравителна сила, която може да внесе нова енергия в екипите на гражданските организации, като привлекат нови хора и обновят своят мандат и авторитет. Един от респондентите се изрази по следния начин:

Изключително важно е да разполагаме с ресурси за осъществяване на местни граждански инициативи - това е от ключово значение, за да не губим връзка с местните общности. Такива кампании поддържат активността на общността, улесняват участието на младите хора и цялата среда става по-демократична.

Ще станем по-влиятелни, когато гражданските организации започнат да създават коалиции, да обединяват сили, да изграят в екип и да се обединяват около общи каузи.

Интервю с представител на гражданска организация, май 2024 г.

Гражданските организации признават потенциала за трансформационна комуникация. Това включва споделяне и застъпничество за мисии не само от организациите, но и мобилизиране на посланици на общността по места, които да се застъпват за конкретни или общи въпроси и да водят конкретни кампании. Респондентите виждат в това възможност за гарантиране на автентичност. Това ще помогне и в превантивен план, тъй като почвата ще бъде подготвена преди възникването на проблеми.

Трябва да имате ценности, ясна визия и достатъчно умения, за да я използвате.

V. ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПАРТНЬОРСТВА

Проучването на организациите на гражданското общество показва, че основните партньори в дейностите на гражданското общество са самите НПО, което показва предпочитание към сътрудничество в рамките на сектора и много ниско ниво на ангажираност с политиците. Според основните изводи от интервютата с представители на гражданския сектор и проучването:

- Гражданските организации си сътрудничат предимно помежду си, следвани от местните власти.
- Проучването разкрива много ниски нива на ангажираност с политиците, което говори за потенциална липса на връзка между гражданските организации и политическата сфера.
- Интервютата и дискусиите във фокус групата разкриват потенциала на гражданските организации да разчупят съществуващите модели и да търсят нови партньорства в рамките на общността, като например църкви, лекари, съдии и други заинтересовани страни, което показва, че те осъзнават необходимостта от търсене на нови съюзници.
- Няколко респонденти посочват бизнеса (както местни, така и клонове на международни предприятия) като ценни за ангажиране с подкрепа за граждански

Много е важно да имате автентични поддръжници, които могат да се застъпят за вас и да ви дават доверие и мандат.

Интервю с представител на гражданска организация, май 2024 г.

организации, което показва, че са наясно с потенциала за развитие на добро сътрудничество с бизнеса.

- По-малките организации признават ролята и значението на мрежите.
- В дискусиите за младите хора те се наричат "те", което показва, че секторът е професионално застаряващ.

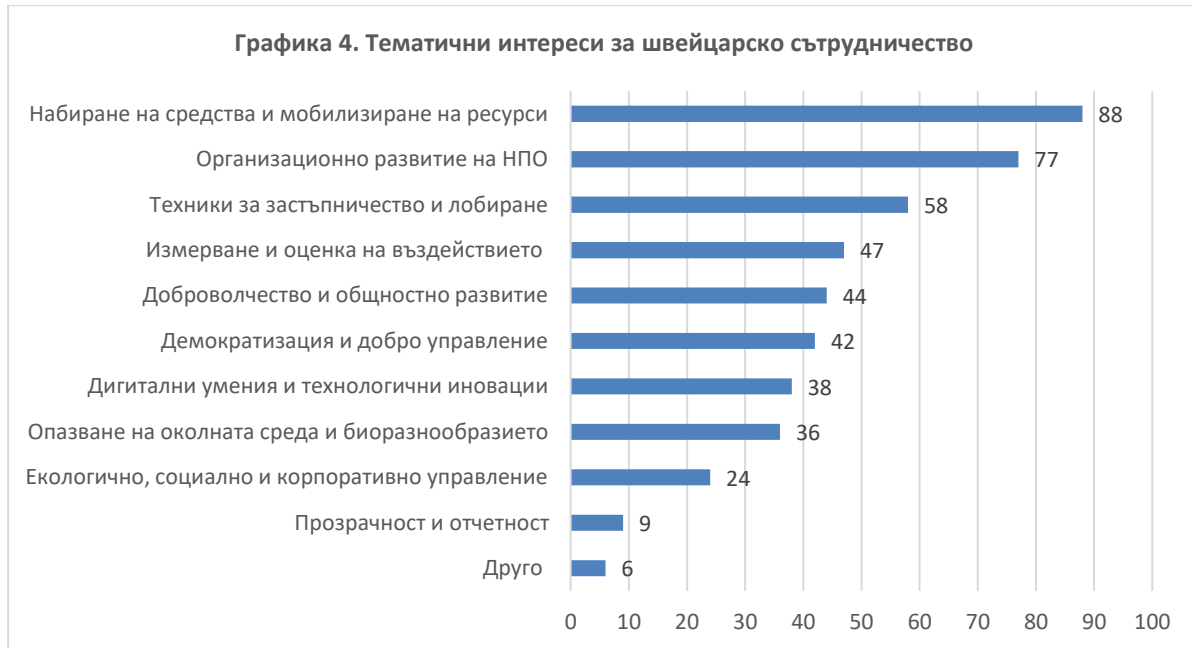
Швейцарско сътрудничество

Българските граждански организации съобщават за разнообразни интереси по отношение на достъпа до швейцарския опит в рамките на Механизма за гражданска ангажираност и прозрачност. Трите най-важни идентифицирани теми са тези, свързани с финансовата и организационната устойчивост - набиране на средства и мобилизиране на ресурси и организационно развитие на гражданските организации, както и подходи за по-добро взаимодействие със заинтересованите страни (техники за застъпничество и лобиране). Не е изненадващо, че мнозинството от анкетираните определят финансовата и организационната устойчивост като основни тематични интереси на швейцарското сътрудничество - това отново подчертава високите очаквания към Механизма, особено сред малките организации в страната. Способността да се поддържа достатъчен брой персонал е от първостепенно значение за бъдещето на тези организации.

Интервютата с отделни представители на гражданските организации разкриха по-нюансирани нужди, като например потенциала на обменни посещенията по темите за гражданското участие и фестивалите; включване на младежи в дейностите; съвместни обменни пътувания с българските местни власти и граждански организации, които имат потенциал за създаване на институционални партньорства; цифровизация; развитие на екологосъобразен туризъм.

Някои респонденти подчертаха необходимостта от използване на швейцарския опит в областта на оценяването и оценката на въздействието, по-специално по отношение на дейностите, извършвани от местните власти. Един от респондентите сподели следното:

Общините не желаят да се оценява въздействието на инициативите им, но това е абсолютно наложително.

Друга тематична сфера на интерес са съвременните комуникационни подходи, например създаването на подкастове и други съвременни комуникационни инструменти, които могат да се използват за представяне на постиженията на гражданските организации и въздействието върху техните бенефициенти, по-специално сред младежка аудитория.

VI. ОГРАНИЧЕНИЯ И ВЪЗМОЖНОСТИ НА СРЕДАТА

Консултациите със заинтересованите страни определят настоящата среда като среда на застой, характеризираща се с регресивни негативни тенденции и положителни, устойчиви примери. Сред забележителните успехи са създаването на коалицията "За природата" и инкубатора за местни граждански инициативи от предишната програма.

От първостепенно значение е да се поддържат демократичните ценности в предоставяната подкрепа. Въпреки че е изключително изкушаващо да се въведат разделителни линии по линия на пролиберални и проконсервативни ценности, този подход крие рискове и може да бъде подвеждащ. Вместо това е много важно да се постави силен акцент върху значението на поддържането на демократичните ценности, правата на човека и върховенството на закона. Това би гарантирало, че подкрепата се предоставя на граждански организации, които работят за демократичните принципи с демократични средства.

Съществува проблем с идентичността на гражданските организации и гражданския сектор, който допълнително се усложнява от проблема с "нелегитимните играчи". Въпреки това легитимните граждански организации нямат амбицията да се борят с "нелегитимните играчи" или с конспиративните движения, върху които те нямат контрол. На национално равнище гражданските организации се чувстват изоставени в застъпничеството и отбелязват, че имат отслабена способност за влияние. Основната необходимост е да се увеличат възможностите за застъпничество. Повтарящата се тема за усещането за самота и откъснатост подчертава необходимостта от стратегическо единство. Гражданските организации признават необходимостта от привличане на бизнеса, свързване с общностите и с медиите. Организацията са уморени, но това не може да е оправдание да не се привличат хора. В крайна сметка комуникацията се разглежда като заместител на участието.

Гражданските организации виждат решенията в няколко стратегически промени и направления:

- Нови инструменти и техники за участие в процеса на вземане на решения; разнообразяване на възможностите за застъпничество, включително чрез включване на нови групи в процеса;
- Повишаване на експертния опит по определени теми (често важни за гражданските организации теми се нуждаят от правен анализ и оценка на въздействието).

VII. РИСКОВЕ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

- **Малките организации на гражданското общество в малките райони се занимават с всичко** - те трябва да отговарят на всички въпроси, които вълнуват местните хора: *Наричат ни "малката община"*.
- **Ограничените финансови ресурси принуждават организациите да се възприемат като конкуренти**, защото конкуренцията за средства е голяма, а това разделя и променя дневния ред. Нужно е да има граници, което означава справедлив и разумен достъп. Не е възможно обективно да се обоснове защо една или две организации трябва да вземат значително повече пари от другите и какво значение ще има това за останалите.
- **Малък брой активни организации и зависимост от дарители.** Респондентите от гражданските организации в малките населени места подчертаха опасността по-малките НПО да нямат достъп до финансиране ако по-големите организации не си партнират с тях.
- **Важна криза в обществото, която може да пренасочи усилията и интервенциите на гражданските организации.**